

กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

ของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก)

วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THE PROCESS OF FAITH CULTIVATION AND WISDOM DEVELOPMENT BASED ON

THERAVADA BUDDHISM PERFORMED BY

PHRAMONGKOLSIDDHAJAN (LUANG PHOR RUAY PĀSĀDIKO),

WAT TAKO, PHRA NAKHON SRI AYUTTAYA PROVINCE

วันชัย สอนศิริ¹

Wanchai Sonsiri

E-Mail : tanaiwanchai@Hotmail.com

Received: May 15, 2024 Revised: June 22, 2024

Accepted: June 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบภาคสนาม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ศรัทธาคือความมั่นใจ ความเชื่อถือ ซึ่งเป็นคุณธรรมจำเป็นที่นำไปสู่การพัฒนาจิตให้บรรลุนิพพาน ด้วยการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ 1) อธิศีลสิกขา สำหรับบรรพชิต ศรัทธามุ่งการระงับนิวรณ์โดยการเจริญกุศลธรรมมี ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนผู้ครองเรือน ศรัทธาเป็นธรรมพื้นฐานเพื่อการดำเนินชีวิตให้อยู่ในศีลธรรม สรรวมระวางตนไม่ทำผิดทางกาย วาจา 2) อธิจิตตสิกขา คือ การมีสติสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ การพัฒนาปัญญาญาณจนรู้แจ้งความเป็นจริงเพื่อดับกิเลสและความทุกข์ทั้งหมด วิธีการสร้างศรัทธาและการพัฒนาปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) พบว่า หลวงพ่อรวยได้ปฏิบัติ

¹ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

ธรรมอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ได้ความรู้ที่ถูกต้องจนทำให้ผู้พบเห็นเกิดศรัทธาต่อท่าน แล้วจึงสอนให้มีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ศาสนวัตถุ และมีคุณธรรม ซึ่งเป็นแนวทางพัฒนาปัจเจกชนและสังคมให้มีศีลธรรมและสัมมาปัญญา กระบวนการสร้างศรัทธาและการพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) พบว่าหลวงพ่อรวยมีกระบวนการสร้างศรัทธา 4 ด้านคือ 1) ศาสนวัตถุ สร้างวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์พระพุทธศาสนาเพื่อสร้างศรัทธาเบื้องต้น 2) ด้านสาธารณสงเคราะห์ สอนให้พึ่งตนเอง ส่งเสริมการศึกษา ฝึกอาชีพ พัฒนาถนนหนทาง ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกับภาครัฐและเอกชน 3) ด้านสาธารณประโยชน์ ทานสร้างสาธารณประโยชน์ คือ สอนสาธารณะ ศาลาที่พัก ถนนหนทางและน้ำดื่ม 4) ศาสนธรรม คือ การสอนธรรมะเพื่อให้นำไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จากการวิจัยทำให้ได้รูปแบบโมเดลคือ “RUAY” ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาและใช้เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมได้

คำสำคัญ: ศรัทธา, ปัญญา, พระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก), วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This dissertation paper contained 3 objectives: 1) study the faith cultivating for wisdom enhancement in Buddhist scriptures, 2) study the method of faith cultivating for wisdom development of Phramongkolsiddhajan (Luang Phor Ruay Pāsādiko), Wat Tako, Phra Nakhon Si Ayutthaya province, and 3) study the process of faith cultivating and wisdom development performed by Phramongkolsiddhajan (Luang Phor Ruay Pāsādiko), Wat Tako, Phra Nakhon Si Ayutthaya province. It was qualitative research methodology, including fieldwork research and interviews with key informants of 21 participants.

The research findings revealed that *Saddhā* refers to the confidence which is the initial moral foundation for mental development leading to Nibbana or enlightenment in which one requires *Tisikkhā* practice including; 1) for *Adhisīlasikkhā*, *Saddhā* can subdue five hindrances through morality, concentration and wisdom practice for monks, and for laities, it functions as a moral base for the righteous living, refraining from all bodily and verbal misconducts, 2) for *Adhicitasikkhā*, *Saddhā* generates the mindfulness and mental concentration, and 3) for *Adhipaññāsikkhā*, it develops insight to realize the truth which leads to defilement and all suffering cessation. The process of faith cultivating and wisdom development performed by Phramongkolsiddhajan (Luang Phor Ruay Pāsādiko) Wat Tako, Phra Nakhon Si Ayutthaya province found that Luang Pho Ruay Pasadiko had strictly trained himself the meditation at first for right path, in which it causes the rise of faith from those who met, then he advanced such confidence for Triple Gems, religious objects and morality obey which is a guideline for individual and societal development with morality and right wisdom. The

process of cultivating the faith and wisdom performed by Phramongkolsiddhajan (Luang Phor Ruay Pāsādiko) involves with four components: 1) for religious objects, he made the sacred objects as Buddhist symbols to establish the virtue at first, 2) for social welfare, he supports the self-reliance, promoting education, vocational training, infrastructure development cooperated with private and government units, 3) for public construction, he constructed various public facilities such as public parks and rest pavilions, and leading to 4) for Buddhist Dhamma, he teaches people the suitable teachings for practice and implementation in daily life. From study, a model known as ‘RUAY’ was developed, which can be used to promote the Buddhism dissemination and societal development effectively.

Keywords : Faith, wisdom, Phra Mongkol Sitthachan (Ruay Pasathiko), Wat Tako, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา คำว่า เป็นศาสนาแห่งปัญญา หมายถึง คำสอนที่ประกอบด้วยเหตุผล ไม่มีการบังคับให้เชื่อตามมีแต่แสดงไปตามเหตุและผล ส่วนผู้ที่เชื่อหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้นั่นเอง แม้แต่พระสารีบุตร อัครสาวกผู้เลิศด้วยปัญญา ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า เชื่อในคำสั่งสอนของพระองค์หรือไม่ พระสารีบุตร ตอบพอสรุปความได้ว่า ผู้ที่ยังไม่รู้ไม่เข้าใจ ยังไม่บรรลุธรรมนั้น ย่อมเชื่อตามพระองค์ ส่วนท่านไม่เชื่อตาม ต่อเมื่อเห็นแจ้งด้วยปัญญาของตนเองแล้วจึงเชื่อ²

ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นสิ่งที่ต่อผู้ศรัทธาเองควรระวัง เพราะศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาจะเป็นไปในความมกง่ายได้ง่าย การศึกษาค้นคว้าการตีความในหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน แตกต่างกันไปตามภูมิปัญญาแต่ละบุคคล ความถูกต้อง ความผิดพลาดขึ้นอยู่กับระดับชั้นของความจริงนั้น ๆ การจะเข้าถึงความจริงระดับไหนขึ้นอยู่กับว่า มีปัญญาอยู่ในระดับไหน คนที่มีปัญญายังไม่แก่กล้า เมื่อมีผู้อธิบายหลักพุทธธรรมแตกต่างไปจากที่ตัวเองเข้าใจ อาจจะไม่เข้าใจว่า อธิบายผิด หรือมองว่าเขาเป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคลได้³

² ส.ม. (ไทย) 19/ 514/327.

³ สุนันท์ เพ็ชรพิรุณ, การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง “การพัฒนาปัญญาตามพระคัมภีร์ของพุทธทาสภิกขุ”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), หน้า บทคัดย่อ.

จุดมุ่งหมายของคำสอนเรื่องปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั่นคือ การสอนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงในโลกด้วยวิธีการสร้าง “ปัญญา” ซึ่งความทุกข์ในยุคปัจจุบันนี้เกิดจากความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และทุกด้านที่กล่าวมานั้นมุ่งเน้นไปที่ความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพราะคนในสังคมมีความเจริญทางด้านจิตใจน้อยไป หรือตามไม่ทันความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสแห่งวัตถุนิยม แข่งขันและเอาเปรียบกันเพื่อความมั่งคั่งทางวัตถุ หรือที่เรียกว่าตามทันแต่รู้ไม่เท่าทัน⁴

มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนพัฒนาโดยเฉพาะพัฒนาสิ่งที่เรียกว่าปัญญามาใช้ดำเนินชีวิต คือการพัฒนาปัญญาในทางโลกให้เท่าทันกับการพัฒนาทางด้านวัตถุ เพราะมนุษย์ไม่ได้เกิดมาพร้อมทั้งวัตถุต้องอาศัยวัตถุเหล่านี้ในการที่จะมีความสุขจึงพยายามให้ได้มา การได้จึงมีความหมายสำคัญในยุคที่ขึ้นอยู่กับความสุขทางวัตถุจิตใจมนุษย์จึงนึกถึงแต่การที่จะได้หรือเอาให้ได้มา ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในยุคปัจจุบันจึงวนเวียนอยู่กับการจะได้เอาวัตถุ จุดเน้นของสภาพชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนยุคนี้มนุษย์ทุกคนต้องการชีวิตที่ดีมีความสุขที่แท้จริง และมนุษย์ก็ดำเนินชีวิตเพียรพยายามทุกอย่างเพื่อหาสิ่งเหล่านี้มนุษย์ก็ประสบกับปัญหา เพราะเพียรพยายามไปโดยไม่รู้ไม่เข้าใจว่าชีวิตที่ดีและมีความสุขที่แท้จริงนั้นคืออะไร⁵ จึงต้องใช้กระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหามาให้มนุษย์เข้าถึงความสุขที่แท้จริง นั่นก็คือระบบการพัฒนาปัญญาที่ประกอบด้วย 3 ด้านแห่งการดำเนินชีวิตคือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญาองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านมีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อกัน เป็นปัจจัยแก่กันในระบบการพัฒนา ต้องพัฒนาไปด้วยกันทั้ง 3 ด้าน ให้เป็นการพัฒนา เป็นการพัฒนาที่ได้ผล และพัฒนาอย่างนี้จะเป็นปัจจัยนำระบบสัมพันธ์ใหญ่ให้เป็นที่ไปในทางที่ดีที่เกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์⁶

เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ชาวพุทธทั้งหลายควรให้ความสำคัญแก่การพัฒนาปัญญานี้เพื่อขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมไทย การพัฒนาทางด้านความรู้สึกรู้จัก จิตใจ และคุณธรรม ที่จะก่อให้เกิดปัญญาในทางโลกส่งเสริมให้บุคคลมีจิตใจที่ตั้งงาม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินชีวิตที่ดี เมื่อมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขคือมีโลกียปัญญาหรือเรียกได้ว่ามีปัญญาในทางโลกแล้ว หากมีโอกาสมนุษย์พึงทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์โดยการพัฒนาปัญญาในทางโลกนี้ให้สูงยิ่งขึ้นไปอีก เพื่อเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ โลกุตตรปัญญา

⁴ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), การสร้างสรรค์ปัญญา เพื่ออนาคตของมนุษยชาติ, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, 2546), หน้า 10.

⁵ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), เมื่อสุขแท้ก็ถึงธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2540), หน้า 1

⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2549), หน้า 231.

โดยการพัฒนาปัญญาที่ก่อให้เกิด ผล หรือ มรรค เพราะมรรคคือการพัฒนามนุษย์ไปสู่การมีปัญญา จนกระทั่งไม่ต้องอาศัยอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ในการดำเนินชีวิต แต่เป็นอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง⁷

พระมงคลสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) เป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งนับว่าเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ คุณสมบัติของพระสงฆ์คือการเป็นเนื้อหาบุญสำหรับพุทธศาสนิกชน ที่สำคัญคือการเป็นกัลยาณมิตร ในการสอนให้ศิษยานุศิษย์ดำรงอยู่ศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา ท่านมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศรัทธาและปัญญา มีเทคนิคเฉพาะในการพัฒนาศรัทธาและปัญญา ซึ่งส่วนหนึ่งของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลวงพ่อรวยได้ริเริ่มสร้างวัดถุมงคล คือการสร้างศรัทธาเป็นเบื้องต้น พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่นับถือพระรัตนตรัยไม่ว่าพระพุทธรูปซึ่งเป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า รูปพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของพระศาสนา เมื่อมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ให้ยึดมั่นอยู่ในศีล ไม่ทำความชั่ว ทำความดี และพัฒนาศรัทธาสู่ปัญญา หลวงพ่อรวย ปาสาทิโกนั้น ท่านมีดำริสร้างวัดถุมงคลตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2498 ซึ่งหากจะแบ่งประวัติในการสร้างวัดถุมงคล สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ยุค คือ ยุคต้น นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2498 ถึง พุทธศักราช 2512 ส่วนในยุคหลังก็นับตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2513 จนถึงมรณภาพ วัดถุมงคลต่าง ๆ ของหลวงพ่อรวยตั้งแต่แรกสร้างก็มีมานับรุ่มไม่ถ้วน โดยเป็นวัดถุมงคลที่วัดจัดสร้างขึ้นเองบ้าง และปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด รวมไปถึงการสาธารณประโยชน์ทั้งหลาย วัดถุมงคลของหลวงพ่อรวยที่มีชื่อเสียง เป็นต้นดำริการสร้างเสนาสนะขึ้นนั้น ขึ้นชื่อว่าเป็นวัดถุมงคลของหลวงพ่อรวยแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นเครื่องรางที่มีพุทธาคมสูง ประสพการณ์เยี่ยม เปี่ยมไปด้วยกิตติคุณบุญฤทธิ์ที่เข้มแข็ง⁸ ในส่วนยุคหลังนับตั้งแต่ปี 2513 ลงมาถึงยุคปีพุทธศักราช 2541 ซึ่งนับเป็นการเริ่มต้นประวัติที่ชัดเจน หากจะนับรุ่มนับพิมพ์ก็หลายสิบรุ่ม ซึ่งมีทั้งเหรียญพระเนื้อผงและเครื่องรางของขลัง โดยที่คณะศิษย์สร้างถวายบ้าง ทางวัดสร้างเองบ้างในโอกาสสำคัญ ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการบำรุงเสนาสนะของวัดตะโก และเพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา แม้บางรุ่มจะหมดไปจากวัดแล้วก็เป็นที่ต้องการแสวงหาของมวลศิษย์ ยังคงเหลืออยู่ในรุ่มหลัง ๆ ไม่ว่าจะรุ่มไหน ๆ หากเป็นวัดถุมงคลของหลวงพ่อรวยแล้ว รับรองว่าใช้ได้ดี มีพุทธคุณสูง เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาการพัฒนาศรัทธาและปัญญาของโดยใช้วัดถุมงคลเป็นเครื่องมือที่จะนำพุทธศาสนิกชนไปสู่การพัฒนาปัญญาขั้นสูงในทางพระพุทธศาสนาได้อย่างไร

ด้วยเหตุดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยกำหนดประเด็นในการพัฒนาศรัทธาและปัญญาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

⁷ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น**, พิมพ์ครั้งที่ 18, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548), หน้า 30.

⁸ คณะสงฆ์วัดตะโก, **ร้อยปีชาตกาล หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก**, พิมพ์เป็นบรรณานุกรมงานบำเพ็ญกุศล 100 ปี ชาตกาลพระมงคลสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) อดีตเจ้าอาวาสวัดตะโก, พิมพ์ครั้งที่ 1 (จังหวัดอ่างทอง: สำนักพิมพ์วรศิลป์การพิมพ์ 89, 2564), หน้า 42.

เถรวาท และกระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อพิสูจน์ข้อสันนิษฐานที่ตั้งไว้ ให้มีความกระจ่างชัดยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการ และยังเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนคนรุ่นหลังสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการการสร้างศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ แบบภาคสนาม เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงเอกสาร

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่างๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกัน คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา เช่น เอกสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักโอวาทปาฏิโมกข์ วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ตำรา เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นต้น โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหอสมุดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและวิทยานิพนธ์ เป็นต้น รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย โดยการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ และประชาชน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ พระสงฆ์และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/คน และประชาชนที่มีส่วนร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) จำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น 21 รูป/คน ซึ่งสอบถามในทัศนะที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญา

สรุปผลการวิจัย

1. การสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ศรัทธาเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดจุดหมายสูงสุด คือ การหลุดพ้น ศรัทธาทำให้จิตมีพลังเข้มนิรณ สามารถมองเห็นและเข้าใจในกุศลธรรมชัดเจน พร้อมเดินสู่เพื่อมรรคผลของการพัฒนาปัญญา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ผู้เข้าถึงความว่างจากกิเลส ย่อมบริสุทธิ์สมบูรณ์ด้วยไตรสรณคมน์⁹ ดังคำบาลีที่ว่า “สพเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสยา” แปลว่า “สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น”¹⁰ ศรัทธากับปัญญาเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกันในระดับโลกิยะปัญญาและระดับโลกุตตรปัญญาเกิดจากปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติตามหลักอริยมรรค¹¹ ศรัทธาอีก 2 ประการ คือ (1) สัทธานุสारी คือ ผู้แล่นไปตามสัทธา เรียกว่า “สัทธาวิมุต” (2) สัทธาวิมุตติ คือ การหลุดพ้นด้วยสัทธา เรียกว่า “ปัญญาวิมุตติ”¹² ในการปฏิบัติเบื้องต้นต้องอาศัยศรัทธาและปัญญา นำมาปฏิบัติ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อต่อพระรัตนตรัย เชื่อต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในพละ 5 ประกอบด้วย สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งเมื่อสัทธาเกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดพลังความเพียร ตามด้วยการฝึกสติปัญญา เจริณสมถวิปัสสนา จนเกิดปัญญาหยั่งรู้ สัทธานำไปสู่ระบวนการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้มนุษย์ดำเนินชีวิตตามหนทางอันประเสริฐคือ อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นการพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา ให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์¹³ และละกิเลสคืออวิชชา ตัณหา อุปาทาน ได้เด็ดขาด การดับทุกข์โดยสิ้นเชิงอันเป็นปัจเจกตั้ง มุ่งเน้นการสำเร็จเฉพาะตน ดังนั้น วิธีการสร้างศรัทธาผ่านคำสอนใช้หลักของแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานของสังคมมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนามาช่วยเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม¹⁴

2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า วิธีการสร้างปัญญาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นพุทธวิธี การสอนผ่านพุทธกิจ พุทธกิจคือการทำหน้าที่ จะบรรลุผลน้อยมากให้ดูผลของพุทธกิจ ที่เรียกว่า พุทธจริยา คือ จริยาที่เกิดประโยชน์ต่อชาวโลก เรียกว่า โลกัตถจริยา พุทธสาวก เพื่อให้เป็นบุคคลต้นแบบและเป็นธรรมจักร แล้วช่วยเหลือ สนับสนุน จากนั้นจึงสร้างพุทธชุมชนด้วยธรรมวินัย เพื่อให้เป็น

⁹ ส.ม. (ไทย) 19/39/37.

¹⁰ ม.ม. (ไทย) 12/434/390.

¹¹ สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลมุนี, เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, (14 พฤศจิกายน 2565).

¹² ม.ม. (ไทย) 12/248/26.

¹³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 98 .

¹⁴ สัมภาษณ์ พระเทพศาสนาภิบาล ,เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, (16 พฤศจิกายน 2565).

สังคมต้นแบบ และเป็นประจักษ์พยานแก่สังคมช่วยส่งเสริมพุทธกิจระดับสังคม และสร้างเครือข่ายจาก สาธุชนผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส เพื่อให้เป็นอุบาสกบริษัท อุบาสิกาบริษัท ผู้เข้าใกล้พระศาสนามีหลักธรรม สำหรับศึกษาปฏิบัติอีกชั้นหนึ่ง จนเกิดความรู้ความเข้าใจในธรรม ปฏิบัติของหลวงพ่อรวย สมณะ เรียบง่าย ศีกจิตของท่านให้พุดน้อย มีเมตตาสูง ซื่อสัตย์ท่านจึงไปทั่ว ท่านสืบสานวิถีของพระเกจิอาจารย์กรุงเก่า ท่านมักน้อย ท่านพุดน้อย ท่านแผ่เมตตาจิตแล้วสื่อถึงพลังศรัทธา รวมเป็นกำลังใจทำให้เกิดความสำเร็จ เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดศรัทธาที่ทำให้บุคคลมีความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาความสามารถ คือ พระมงคลสิทธิ์อาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) ท่านเป็นพระอริยบุคคลที่ควบคุมกิริยาทางกาย วาจาให้เป็นปกติ ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกในทางไม่ดี รวมถึงการมีสมาธิ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมจิตใจ อารมณ์ให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ผ่องใสขึ้นจากภายใน หลวงพ่อรวย ท่านพัฒนาตนเอง ไปสู่การเป็นผู้ที่มีศรัทธายึดมั่นในพระรัตนตรัย วิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธิ์อาจารย์ เป็นไปเพื่อความรู้อย่างเห็นและเข้าใจถึงสรรพสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ขวนขวายในการที่จะพัฒนาปัญญา โดยอาศัยปรโตโฆสะ หรือปัจจัยจากภายนอก ที่เรียกว่ากัลยาณมิตร เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น และโยนิโสมนสิการหรือปัจจัยจากภายในที่เกิดจาก ความแยบคายในความคิดมาประกอบกัน เพื่อก่อให้เกิดปัญญา องค์หลวงพ่อรวยท่านให้ดำเนินชีวิตอยู่บนเส้นทางของอริยมรรคด้วยสัมมาทิฐิ ทำให้เกิดปัญญาในทางโลก วิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญา ของ หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก ท่านวิเศษ 8 ความรู้เรื่องวิปัสสนาญาณ เป็นต้น อภิญญา 6 ความรู้อยิ่ง ความรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง มีความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ เป็นต้น ปฏิสัมภีทา 4 ความรู้ที่แตกฉาน ในอรรถ ธรรม ภาษา และปฏิภาณ สัพพัญญุตญาณ พระญาณที่หยั่งรู้ธรรมทั้งปวง หรือบ่อเกิดที่มาของปัญญา เช่น ปัญญาที่เกิดจากการฟัง เรียกว่า สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด เรียกว่า จินตมยปัญญา ปัญญาของผู้ที่เข้าสมาบัติ เรียกว่า ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนา เรียกว่าวิปัสสนาญาณ หรือวิปัสสนาปัญญา¹⁵

3. กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธิ์อาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ศรัทธาคอยจรโลง การปฏิบัติธรรมด้วยความเพียรพยายามกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของหลวงพ่อรวยตามหลักพุทธศาสนานั้น หมายถึง ความเชื่อมั่น การซาบซึ้ง ความมั่นใจเหตุเท่าที่ตนสามารถพิจารณาเห็นได้ โดยมีจุดหมายเป็นไปได้อย่างจริง และมีคุณค่าควรที่จะไปให้ถึง ท่านมีวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ดังนี้

ด้านศาสนวัตร เห็นเป็นรูปธรรมของหลวงพ่อรวย คือ 1. พระมหาธาตุเจดีย์ คือ ที่บรรจุสุริระสังขารของหลวงพ่อรวย 2. ธรรมเจดีย์ คือ คำสอนของหลวงพ่อรวยในพิพิธภัณฑสถาน 3. บริโภคเจดีย์ คือ สิ่งที่ท่านใช้สอน จะได้เห็นความเรียบง่ายของท่าน 4. อุเทสิกเจดีย์ คือ รูปเหมือน รูปปั้น ทางจิตใจมีคุณค่ามาก¹⁶ เพราะเป็นความสำเร็จที่มาจากความพยายามของหลวงพ่อรวย สิ่งที่เราบูชา มันสร้างแรงบันดาลใจให้ทำ

¹⁵ สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, (11 พฤศจิกายน 2565).

¹⁶ สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, (11 พฤศจิกายน 2565).

ความดี เดินรอยตามปฏิปทา ต้องมีอนุสาสนีปาฏิหารย์ หลวงพ่อท่านเป็นนักพัฒนา คือพัฒนาจิต พัฒนาภายนอก คือ การเปลี่ยนแปลง องค์ของหลวงพ่อรวยท่านมีเมตตา มุ่งการพัฒนา ขยายวัด นำศรัทธาไปในทางที่ถูกต้อง หลวงพ่อท่านไม่ค่อยพูด ให้นำสอนเผยแผ่อย่างแพร่หลาย ที่ได้ให้ยั่งยืน¹⁷ เป็นธรรมดาว่า ศาสนวัตถุที่ท่านสร้างขึ้นมากภายในวัด ท่านให้ความสำคัญ มีความรักและห่วงแหน และต้องรักษาไว้ให้ยืนยาวและดีที่สุดใน ด้วยกระบวนการตรงนี้ของหลวงพ่อรวย ศรัทธาจึงเป็นบันไดขั้นแรกที่น่าไปสู่ปัญญา ด้านศาสนวัตถุ ตามหลักพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นเชิงสัญลักษณ์ หลวงพ่อท่าน เน้นอาคารเรียนให้พระสงฆ์สามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรม รวมถึงพระมหาเจดีย์ เหล่านี้ก็จะสะท้อนถึงกระบวนการสร้างศรัทธาทั้งสิ้น ทุกอย่างคือความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมของพระพุทธศาสนากับพุทธศาสนิกชน หลวงพ่อรวยท่านเน้นสอนศรัทธา เพราะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำมนุษย์ไปสู่การเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับศาสนา แต่เงื่อนไขสำคัญของพระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมีองค์ธรรมที่สำคัญคือ “ปัญญา” มาเป็นฐานในการสนับสนุนหรือเป็นธรรมคู่แฝด

ด้านสาธารณสงเคราะห์ หลวงพ่อรวย ท่านยึดหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาเป็นกุศโลบาย มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของหลวงพ่อท่าน โดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจที่ประเสริฐ ประกอบด้วย (1) เมตตา ความรักใคร่ ความปรารถนาดี (2) กรุณา ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ (3) มุทิตา ความรู้สึกยินดีด้วยเมื่อเห็นบุคคลอื่นได้ดีมีความสุข (4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง ต้องรักษาความยุติธรรมจะถูกต้องหลวงพ่อรวยท่านใช้หลักนี้ในการสงเคราะห์แก่ผู้อื่น แก่สังคม ช่วยคนยากไร้¹⁸ คือ ช่วยคนนำไปสู่การพัฒนาปัญญาคือช่วยให้คนพึ่งตนเองให้ได้ ช่วยศึกษาสงเคราะห์ ฝึกอาชีพ โดยการให้ศรัทธาซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมมาพัฒนาสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต การสร้างถนน โรงเรียนและศาสนสถานเพื่อส่งเสริมกิจกรรมศีลธรรม

ด้านสาธารณประโยชน์ เป็นการสร้างความผูกพันและสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน เช่น ช่วยสร้างโรงเรียน สร้างถนน ศาลาประชาคม หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในสังคม คือ คือ การสร้างสวนสาธารณะ สร้างศาลาที่พัก สร้างถนนหนทาง พระมงคลลิทธิธำจารย์ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาท ทำให้เกิดความสามัคคี และสร้างความเจริญแก่หมู่บ้านในอำเภอภาชี¹⁹ โดยกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระเกจิ พระมงคลลิทธิธำจารย์ ท่านเป็นพระ ที่ให้ความเมตตา มุ่งเน้นการฝึกอาชีพเพื่อสร้างงานสร้างรายได้เป็นหลัก เพื่อให้ชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ วัดตะโก สามารถดำรงตนอยู่ได้ในลักษณะครอบครัวมีความสุขและให้ชุมชนเข้มแข็ง หลวง

¹⁷ สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหาธีรราชฆงคณฺณี เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, (14 พฤศจิกายน 2565).

¹⁸ สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหาธีรราชฆงคณฺณี เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, (14 พฤศจิกายน 2565).

¹⁹ สัมภาษณ์ พระพรหมโมลี (สุชาติ ธรรมรัตน์ ป.ธ.9), รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ, (29 ตุลาคม 2565).

พอรวย ท่านเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน ผู้ศรัทธามาวัดตะโก ก็มาร่วมทำบุญกับหลวงพ่อก่อน ท่านทำให้น่าปัจจัยที่ร่วมบุญ ไปสร้างสาธารณณะประโยชน์มากมาย หลวงพอรวยท่านเป็นพระอริยบุคคลที่สร้างสาธารณณะประโยชน์ให้เกิดขึ้น ท่านเป็นผู้มีความรู้ ที่ฝึกฝนอบรมตนด้วยพระธรรมวินัยเป็นอย่างดี เป็นผู้มีคามองอาจในธรรม ท่านมีเหตุผลในทางความคิดที่สร้างสาธารณณะประโยชน์แก่ส่วนรวม ชุมชน สังคม

ด้านศาสนธรรม กระบวนการวิธีสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธิอาจารย์ มาจากคำสอนของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิต เพราะคำสอนเกี่ยวกับสังฆธรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นคำสอนในพระไตรปิฎกนำไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลวงพอรวยท่านใช้ศีลธรรม ความดีงาม รวมถึงสติปัญญา²⁰ ตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า

การพัฒนาปัญญาของหลวงพอรวยตอนมีชีวิตอยู่ มีแต่ชาวบ้านที่มาเพราะเป็นศรัทธาบริสุทธิตี้นำมาสอนญาติโยม หลักพุทธธรรม หรือกฎของธรรมชาติ ในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับชีวิต การปฏิบัติตามคำสอนทำให้รู้จักการดำเนินชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท มีระเบียบกำกับกับความพฤติกรรมให้เป็นแบบแผนและการวางรากฐานชีวิตให้มั่นคง และนำชีวิตให้อยู่ร่วมกันในแต่ละฐานะหน้าที่ ด้วยการทำตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่เป็นมงคลแก่ชีวิตที่ยั่งยืนงานเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นงานที่หลวงพอรวย ให้ความสำคัญมาก ในทุกวันพระที่วัดตะโก หลวงพอรวยท่านจะเทศน์สอนฆราวาสญาติโยมที่มาทำบุญที่วัด²¹ โดยนำธรรมะที่ท่านเทศน์สอนให้ชาวบ้านและผู้ศรัทธาธรรมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ท่านเป็นพระอริยบุคคล ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยธรรมะ ธรรมะพัฒนาจิตใจคนและสังคม ให้มีคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการกระทำของมนุษย์ที่เรียกว่ากรรม คือ การทำกรรมและไปรับใช้ผลกรรมต้องใช้มรรคญาณอันเป็นอาวุธประเสริฐจากการปฏิบัติกรรม (กรรมฐาน) เพื่อวิมุตติธรรมจะต้องมี การบำเพ็ญกุศลกรรมอย่างสูงถึงขั้นภาวนากรรม ท่านนำกระบวนการวิธีนี้มาเป็นศาสนธรรม สอนให้กับพุทธศาสนิกชน ท่านเดินตามรอยของพระพุทธเจ้าและคำสอนในหลักธรรมของพระพุทธองค์อย่างไม่ต้องสงสัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยที่ได้นำไปสู่รูปแบบของการพัฒนาสังคมของ พระมงคลสิทธิอาจารย์ (หลวงพอรวย ปาสาทิโก) โดยการสร้างศรัทธาของประชาชนให้เกิดขึ้นกับตัวหลวงพ่อก่อนแล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาจิตของแต่ละบุคคลด้วยการพัฒนาศีล สมาธิและปัญญา ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาสิ่งจำเป็นของการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมสมัยปัจจุบันและศาสนสถานที่ใช้สำหรับการจัดกิจกรรมทางศาสนาให้เกิดการพัฒนาสิ่งก่อสร้างที่ก่อให้เกิดศรัทธาและมีปัญญาแฝงอยู่ในกิจกรรมนั้น รูปแบบการพัฒนาศรัทธาเพื่อการพัฒนาปัญญาทำให้ได้ต้นแบบที่เป็นโมเดลสำหรับการนำไปใช้และต่อยอดในการพัฒนาสังคมและส่งเสริมกิจการ

²⁰ สัมภาษณ์ พระพรหมโมลี (สุชาติ ฐมฺมรตโน ป.ธ.9), รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ, (29 ตุลาคม 2565).

²¹ สัมภาษณ์ ภมรฉัตร ชูพงษ์ (เกมส์ พระเครื่อง), (19 พฤศจิกายน 2565).

คณะสงฆ์เรียกว่า “รูปแบบรอย” (RUAY-Model) ซึ่งสอดคล้องกับชื่อของพระมงคลสิทธิ์อาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) ซึ่งเป็นชื่อที่มีความหมายเป็นมงคล เจริญรุ่งเรืองในภาษาไทย รูปแบบ “RUAY” ดังกล่าวมีความหมายและกิจกรรมดังนี้

R = Religious Performance หมายถึง การบำเพ็ญตนเพื่อพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาตามหลักการของพระพุทธศาสนา

U = Urging the Social Welfare คือ ส่งเสริมงานด้านสังคมสังเคราะห์แก่สาธารณะในฐานะผู้นำทางด้านจิตใจของสังคม

A = Assistance for Public หมายถึง การให้ความช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์

Y = Yielding Dhamma to Society หมายถึง การนำศาสนธรรมสู่สังคม

รูปแบบดังกล่าวครอบคลุมเนื้อหาหลักการพัฒนามนุษย์และสังคมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาคือทาน ศีล สมาธิและปัญญาซึ่งเป็นการพัฒนากายภาพ อารมณ์ จิตใจตามหลักอริยมรรค 8 ไปพร้อมกันขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละบุคคลและสภาพการณ์ที่เหมาะสมของสังคม

การอภิปรายผล

ในการอภิปรายผลนั้นผู้วิจัยได้นำรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาคือกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธิ์อาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) มีประเด็นสำคัญดังนี้

ศรัทธาเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นทางให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสำหรับบุคคลมากที่สุด แม้ว่าปัญญายังไม่พร้อมก็สามารถหันเหทิศทางของชีวิตเข้าสู่อริยมรรคได้ ศรัทธาทำให้จิตมีพลังขมนิวรรณ์สามารถมองเห็นและเข้าใจในกุศลธรรมชัดเจน โดยมีเป้าหมายคือการพัฒนาปัญญาเพื่อให้ถึงความหลุดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ได้ ซึ่งต้องตั้งอยู่บนศีล สมาธิ และปัญญาที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนา พลชาติ ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์วิธีการพัฒนาปัญญาตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งเน้นว่า การพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขาทำให้เกิดการบรรลุเป้าหมายของชีวิตได้แก่ความสุขและการเป็นอิสระจากกิเลสทั้งหมด ศรัทธากับปัญญาเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกันในระดับโลกิยะปัญญาและระดับโลกุตระปัญญาเกิดจากการมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นกุศล (ปรโตโฆสะ) และการใช้โยนิโสมนสิการ ผู้ที่บรรลุธรรมแบบสัทธานุสारी คือ ผู้แล่นไปตามสัทธา สามารถบรรลุธรรมเป็นสัทธาวิมุตติ ในการปฏิบัติเบื้องต้นต้องอาศัยศรัทธาและปัญญานำมาปฏิบัติ เช่น เชื่อว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อต่อพระรัตนตรัย เชื่อต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในพละ 5 ประกอบด้วย สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งสอดคล้องตามคิริพร วัชวุฒิ ได้ทำวิจัยเรื่องอิทธิพลความเชื่อในหลวงพ่อโสธรที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธ พบว่าอิทธิพลความเชื่อในหลวงพ่อโสธรที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธสอดคล้องกับแนวคำสอนเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนา เช่น หลักพละ 5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ฉะนั้นความเชื่อในหลวงพ่อโสธรจึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เคารพและก่อให้เกิดพลังหรือกำลังใจในการแก้ไขปัญหาของผู้นับถือใน

ด้านปัญหาชีวิต ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการศึกษา และปัญหาการค้าขาย เป็นต้น เมื่อเกิดศรัทธาย่อมนำไปสู่การน้อมจิตไปสู่เป้าหมายที่ผู้ตนศรัทธาแนะนำ สั่งสอนได้ง่ายขึ้น

วิธีการสร้างปัญญาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้นเกิดการการค้นพบสังฆกรรมจนบรรลุดุธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน จากนั้นก็ทรงดำเนินชีวิต และสั่งสอนให้คนทั่วไปรู้แจ้งธรรมเหมือนพระพุทธองค์ โดยทรงเน้นหลักการสำคัญคือ อริยมรรคมีองค์ 8 ผ่านทางพุทธกิจ ซึ่งเป็นต้นแบบของพระสงฆ์ในสมัยหลังซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ศึกษาและดำเนินชีวิตตาม วิธีการสร้างปัญญาต้องศึกษาให้ชัดเจนและนำมาปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักอริยมรรคคือ ไตรสิกขานั่นเองซึ่งสอดคล้องกับสุนันท์ เพ็ชรพิรุณ ได้วิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการพัฒนาปัญญาตามทรรศนะของพุทธทาสภิกขุ พบว่าความเข้าใจในเรื่องปัญญาไม่ว่าจากพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ชั้นใดๆ ปัญญา ก็คือ ความรู้แจ้ง ผู้ศึกษาปฏิบัติจนรู้แจ้งตามความเป็นจริงในกฎธรรมชาติ มุ่งเน้นการใช้สติปัญญาด้วยจิตที่มีสัมมาทิฐิ การเข้าถึงจุดหมายสูงสุดในทางพุทธศาสนา ได้แก่ความหลุดพ้น ต้องอาศัยปัญญาเป็นตัวการสำคัญ ได้แก่วิปัสสนาปัญญา ซึ่งสามารถทำลายกิเลสชั้นต่าง ๆ ได้ ผู้มีปัญญาแก่กล้าถึงที่สุดสามารถละสังโยชน์ 10 ได้ทั้งหมด บรรลุเป็นพระอรหันต์ เป็นบุคคลที่ประเสริฐที่สุดในทางพุทธศาสนา

การพัฒนาหลักคำสอนและการพัฒนาสังคมให้เป็นรูปแบบที่มีกระบวนการปฏิบัติ วัดประเมิณผลอย่างถูกต้องถือเป็นองค์ความรู้สำเร็จรูปสามารถตอบโจทย์ในการนำไปพัฒนาและแก้ปัญหาได้ทันกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น การสรุปหลักการและความรู้เป็นรูปแบบจึงเป็นการส่งเสริมการเผยแพร่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมได้ตรงเป้าหมายเหมาะสมกับยุคสมัยซึ่งสอดคล้องการทำงานวิจัยของ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์และคณะที่ได้ศึกษาการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม โดยใช้รูปแบบ GPA-4 Happy Life ซึ่งหมายถึง ชีวิตต้องมีเป้าหมาย (Goal) มีกระบวนการที่ต้องคำนึงถึงเป็นรายบุคคล (Process) และกิจกรรมคือการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับเป้าหมาย (Activity) ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุข 4 ด้านคือ สุขกาย สุขในสังคม สุขภายในจิตใจ และสุขจากการมีปัญญาที่ถูกต้อง

รูปแบบ RUAY-Model ที่ได้จากการศึกษาวิจัยจึงสามารถนำไปเป็นตัวแบบในการมองเห็นหลักการสำคัญและกระบวนการพัฒนาชุมชน สังคมโดยใช้ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วของสังคมไทยมาเป็นทางเพื่อนำไปสู่การพัฒนามนุษย์และสังคมให้เกิดความสงบสุขตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยไม่ให้พลาดไปจากการดำเนินชีวิตตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 คือศีล สมาธิและปัญญาของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์เบื้องต้น ท่ามกลางและประโยชน์สูงสุดต่อปัจเจกบุคคลและต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม

สรุป

หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก เป็นพระสงฆ์ที่มีพรหมามากของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่านเป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย เป็นพระเกจิอาจารย์ที่ยอมรับของสาธุชน ข้อเท็จจริงที่ลึกซึ้งของพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของ ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งยังมีประชาชนมาศรัทธามากมาย มีจริยวัตรที่งดงาม มีศีลที่บริสุทธิ์ องค์ของหลวงพ่อรวยปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คนในละแวกวัดตะโกนั้น มีศีลจารวัตร

และเป็นพระวิปัสสนากรรมฐานการอธิษฐานจิตภาวนาในพิธีพุทธาภิเษกนั้น คือ การสมาธิ ทั้งหลวงพ่อรวยยังมีปัญญา ที่รู้แจ้งแทงตลอด และเป็นผู้ให้อิโหวาทักกับพุทธศาสนิกชนได้ ศรัทธาจึงเกิดความเลื่อมใสต่อองค์หลวงพ่อรวย แม้ว่า ท่านละสังขารไปแล้ว วัตถุมงคลท่านนั้นทำให้เห็นผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์กับญาติโยม ศีล สมาธิ ปัญญา ของท่านก็ติดกับจิตท่านไป หลวงพ่อรวยไม่จำเป็นต้องโฆษณา ท่านมีพลังมีบารมีของท่าน นี่คือเหตุแห่งปัญญามาจากศีล สมาธิ ปัญญา วัตถุมงคลของหลวงพ่อรวยยังคงอยู่เหมือนกับพระเกจิอาจารย์องค์อื่น ๆ เช่นหลวงปู่ทวด ความศรัทธาของหลวงพ่อรวยจะไม่มีวันเสื่อมคลาย วัตถุมงคลจึงมีผลานุภาพมีผลสัมฤทธิ์ก็กลับมากับคนที่ศรัทธาหลวงพ่อรวย สัทธาในฐานะเป็นธรรมสร้างพลัง ศรัทธาทำให้จิตแล่นไปด้วยดี ศรัทธาความเชื่อที่แน่วแน่นคงมากสามารถทำให้จิตมีพลังข่มนิวรณ์ที่เป็นเครื่องกีดขวางความสำเร็จลงได้ ในขณะที่จิตไม่มีนิวรณ์ จิตก็จะใส สะอาด ปราศจากความเศร้าหมอง สามารถมองเห็นและเข้าใจในกุศลธรรมได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งจะเดินไปเพื่อมรรคผลต่อไป กำลังแห่งศรัทธา ในจิตที่ใสสะอาดแล้วจัดเป็นจิตที่มีอิสระ ไม่คับแคบ มองสิ่งต่าง ๆ เป็นกุศล เมื่อได้พบเห็นบุคคลอื่น ๆ ที่ได้บรรลुकุณธรรมขั้นต่าง ๆ จิตก็เกิดศรัทธาน้อมไปในคุณธรรมของบุคคลเหล่านั้น ทำให้ เกิดมีกำลังใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้บรรลुकุณธรรมเช่นเดียวกับบุคคลเหล่านั้นบ้าง ศรัทธาประเภทนี้เรียกว่า “สัทธานุสारी” วัตถุมงคลเป็นกำแพงไม่เข้าถึงสังขารก็ได้ มองอีกมุมหนึ่ง คือ กุศโลบาย คนเข้าหาศาสนาเข้าวัดดีกว่าคนไม่มีศีลธรรม เสี่ยงภัยอันตรายควรจะทำให้ตั้งขึ้น คนจะเข้านิพพาน สัทธาธิกะ คือ ศรัทธาล้วน ๆ พอศรัทธาแก่กล้า พลังจิตสูงเกิดปัญญาในสายภาวนา เรียก “สัทธาธิกะ” การศรัทธาเต็มที สมาธิดีจิตผ่องใสบริสุทธิ์ อีกสาย คือ ปัญญาธิกะ และวิริยาธิกะ มีความเพียรขยัน ปฏิบัติจริง เน้นความเพียร สรุปก็คือ 1. สัทธาธิกะ คือ ความศรัทธา 2. วิริยาธิกะ คือ ความเพียร 3. ปัญญาธิกะ คือ ตรัสรู้ได้เร็วฉับพลัน คนเข้าถึงเป้าหมายมีหลายเส้นทาง อย่างจบแค่ วิริยาธิกะ อย่าไปยึดติดวัตถุ คือ สัทธาธิกะ ควรไปให้ถึงปัญญาธิกะ

ศาสนธรรมเป็นหัวใจสำคัญของความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เราเป็นชาวพุทธต้องปฏิบัติตามหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกหนึ่งเรื่อง คือ วัตถุมงคล อย่าไปมองเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ แล้วมีการรอดกัน มีการลองของว่าศักดิ์สิทธิ์ไหม ยิ่งเข้าใหม่ ไม่พึงกระทำ ขอให้ถึงวัตรปฏิบัติของหลวงพ่อรวย แล้วนำมาจรรโลงและสติให้กับตัวเอง จะทำให้สังคัมสงบเรียบร้อย สังคัมมนุษย์ ศรัทธามาก่อนทุกเรื่อง ความเชื่อความศรัทธาพระเกจิอาจารย์อยู่กับมนุษย์ “ปัญญามากู้กับคำสอน” มากับคำธรรมะ หรือคำว่า “ธรรมศาสนา” คำสั่ง คือ “ให้ละเว้น” คำสอน คือ “ให้ปฏิบัติ” คำสอน “ไม่ได้บังคับ แต่ควรปฏิบัติ” แต่คำสั่ง คือ “ห้ามไม่ให้ทำ ถ้าเทียบกับศีล คำสอน คือ เปิดให้ความดีไหลเข้ามานั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในระดับนโยบายได้

2) เอกชนสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปพัฒนาองค์กร เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและสังคมให้มีหลักในการสร้างกระบวนการพัฒนาบุคลากร องค์กรและชุมชน สังคม โดยปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปตามหลักศีลธรรมคือ ทาน ศีล สมาธิและปัญญาซึ่งจะทำให้การดำเนินชีวิต การทำงานมีเป้าหมายคือความสุขและอิสระจากปัญหาต่าง ๆ ได้

3) คณะสงฆ์สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการสนับสนุนส่งเสริมพระสงฆ์และรูปแบบในการพัฒนาสังคมโดยหลักการของพระพุทธศาสนาในชุมชนอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยและอาจนำไปเผยแพร่ในระดับนานาชาติได้

4) สำนักงานพระพุทธศาสนาสามารถนำไปเป็นต้นแบบและสนับสนุนงานวิจัยส่งเสริมและสร้างกิจกรรมการพัฒนาวัดในประเทศไทย ที่เหมาะสมกับสถานที่ บุคคล และสภาพการณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างศรัทธาและปัญญาเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาการบริหารจัดการของวัดตะโก ต่อความเสริมศรัทธาของชาวพุทธภายหลังพระมงคลสิทธิ์จารย์ (รวย ปาสาทิโก) ละสังขารแล้ว

2) ศึกษาความสอดคล้องของหลักธรรมกับวัตถุประสงค์ของพระมงคลสิทธิ์จารย์ (รวย ปาสาทิโก)

3) ศึกษาวัตถุประสงค์ของพระมงคลสิทธิ์จารย์ (รวย ปาสาทิโก) ที่ส่งผลต่อด้านพุทธพาณิชย์ในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

คณะสงฆ์วัดตะโก, **ร้อยปีชาตกาล หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก**, พิมพ์เป็นบรรณานุกรมงานบำเพ็ญกุศล 100 ปี ชาตกาลพระมงคลสิทธิ์จารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) อดีตเจ้าอาวาสวัดตะโก, พิมพ์ครั้งที่ 1 จังหวัดอ่างทอง: สำนักพิมพ์วรรณศิลป์การพิมพ์ 89, 2564.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ 10, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2549.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **เมื่อสุขแท้ก็ถึงธรรม**, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2540.

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **การสร้างสรรค์ปัญญา เพื่ออนาคตของมนุษยชาติ**, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2546.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น**, พิมพ์ครั้งที่ 18, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สัมภาษณ์ พระเทพศาสนานภิบาล ,เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, 16 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, 11 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, 11 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ พระพรหมโมลี (สุชาติ ฐมฺมรตฺโน ป.ธ.9), รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ, 29 ตุลาคม 2565.

สัมภาษณ์ พระพรหมโมลี (สุชาติ ฐมฺมรตฺโน ป.ธ.9), รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ, 29 ตุลาคม 2565.

สัมภาษณ์ ภมรฉัตร ชูพงษ์ (เกมส์ พระเครื่อง), 19 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลมุนี เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, 14 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลมุนี เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, 14 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลมุนี, เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, 14 พฤศจิกายน 2565.

สุนันท์ เพ็ชรพิรุณ, การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง “การพัฒนาปัญญาตามธรรมชาติของพุทธศาสนิกชน”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

